

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Edităm aici 16 traduceri ale unor studii coșeriene de filozofie a limbajului, teorie a limbajului și lingvistică generală. Volumul include lucrări traduse în românește și publicate deja în volume, altele publicate în diverse reviste, dar și studii traduse acum pentru prima dată în limba română.

Cuprinsul acestei prime antologii românești de studii ale lui Eugeniu Coșeriu a fost stabilit, în cea mai mare parte, împreună cu autorul, în anul 2001 la Suceava, la ultima ediție a Colocviului Internațional de Științe ale Limbajului la care a participat. Față de cele convenite atunci am introdus în plus două texte: *Logicism și antilogicism în gramatică* (complementar tematic cu *Logica limbajului și logica gramaticii*) și *Dincolo de structuralism* (pe care l-am inclus alături de *Semantica, forma interioară a limbajului și structura profundă*, în care e analizată teoria transformațională).

După cum probabil se știe, Eugeniu Coșeriu avea obiceiul să colaboreze efectiv la realizarea unor traduceri sau măcar să revizuiască el însuși multe din traducerile studiilor sale prin adăugiri, explicitări sau adaptarea exemplelor la limba în care se traduce textul-bază. De aceea, această antologie folosește pentru unele dintre versiunile cuprinse aici un procedeu traductologic mai puțin uzitat, și anume o *traducere comparativ-cumulativă* constând în înglobarea tacită în traducerea românească a diferențelor care apar între versiunile în limbile spaniolă, germană, italiană, franceză și engleză. În acest scop am folosit, pe lângă textul original, numai traduceri realizate în colaborare cu autorul sau revizuite de autor. Am avut în vedere și observația lui Coșeriu, adesea repetată, că „ediția definitivă și forma definitivă este, ca de obicei în lucrările mele, forma în limba spaniolă. Adică, e vorba ori de lucruri scrise de mine direct în spaniolă, ori de traduceri revăzute de mine în spaniolă, care au apoi – să zicem așa – statutul de formă de bază pentru toate aceste lucrări, mai ales dacă e vorba de teorie strictă.”

Acest volum înglobează munca a 23 de traducători, profesori la universitățile din Suceava, Cluj și Iași și de la Institutul de Lingvistică din București, care au tradus din limbile spaniolă (Mihaela Pohoată, Ramona Pohoată, Angela Petriuc, Lavinia Seiciuc, Cătălina Pînzariu, Eugenia Bojoga, Lucian Lazăr, Constantin Dominte, Nicolae Saramandu, Dorel Fînaru), germană (Laura Mihăileasa, Ioana Rostoș, Ana-Maria Prisăcaru, Eugen Munteanu), italiană (Ana Covaciu, Ciprian Popa, Dumitru Irimia), franceză (Nicoleta Moroșan, Dan Stoica, Dorel Fînaru, Florian Bratu, Vasile Dospinescu) și engleză (Georgeta Rață, Emma Tămâianu).

Am încercat, atât cât a fost posibil, o unificare terminologică în variantele finale ale traducerilor.

Notele noastre, plasate în subsolul paginii, sînt marcate cu *) pentru a le putea deosebi de notele autorului, marcate normal, cu cifre.

La sfîrșitul volumului includem:

- Bibliografia Eugeniu Coșeriu
- Lista lucrărilor citate de autor
- Un indice de nume proprii
- Un indice tematic

În cele ce urmează prezentăm pentru fiecare studiu inclus în această antologie, folosind numerotarea din *Bibliografia Eugeniu Coșeriu*,

- prima ediție a fiecărui studiu
- lista lucrărilor utilizate pentru traducerea românească
- tipul traducerii și numele traducătorilor:

1. [LINGVISTICA GENERALĂ, TEORIA LIMBAJULUI, FILOZOFIA LIMBAJULUI]

Fragmentul tradus aici reprezintă o adaptare a capitolului 2, *Die philosophische Problematik in bezug auf die Sprache: Was ist Sprachphilosophie?* al volumului [358] Eugenio Coseriu, *Geschichte der Sprachphilosophie. Von den Anfängen bis Rousseau*, Neu bearbeitet und erweitert von Jörn Albrecht, Mit einer Vor-Bemerkung von Jürgen Trabant, A. Francke Verlag, Tübingen und Basel, 2003, pp 12-18.

Traducere din limba germană de IOANA ROSTOȘ și LAURA MIHĂILEASA.

2. OMUL ȘI LIMBAJUL SĂU

[46] *Der Mensch und seine Sprache*, în H. Haag și F.P. Möhres (editori), *Ursprung und Wesen des Menschen* (prelegeri ținute la Universitatea din Tübingen în semestrul II, 1966), Tübingen, 1968, pp. 67-79. Reluat în: *Zutragen zur Wahrheit. Große Tübinger Reden aus fünf Jahrzehnten*, editat de G. Ueding, Tübingen, 1993, pp. 189-202.

[68] *Teoria del linguaggio e linguistica generale*. Sette studi, Bari, 1971. Traducere în italiană de R. Simone și Luigi Ferrara degli Uberti

[118] *El hombre y su lenguaje*. Estudios de teoría y metodología lingüística, Madrid, 1977; repipărire 1985; ediția a doua, 1991.

[130] *L'uomo e il suo linguaggio*, în rev. *Agorà*. Filosofía e letteratura, nr. 14-15, 1977, L'Aquila, pp. 9-22 (traducere în italiană din nr. 46 de G.B. Bucciol).

[252] *El hombre y su lenguaje*. Estudios de teoría y metodología lingüística, Segunda edición, revisada, Biblioteca Románica Hispanica, Editorial Gredos, Madrid, 1991; ediția a II-a a nr. [118], cu traducerile revizuite de autor.

[263] *Omul și limbajul său*, traducere în română a nr. [46], în rev. *Cronica*, XXVII, nr. 7, 1992, pp. 6-7, 10; traducere din italiană [cf. nr. 68 și 130] de D. Irimia.

[319]^{bis} *Omul și limbajul său*, traducere în română din nr. [118], în „Revista de filozofie”, XLIV, nr. 1-2, pp. 133-145, București, 1997. Traducere din spaniolă de Lucian Lazăr.

[346] *L'homme et son langage*. Textes réunis par H. Dupuy-Engelhardt, J.-P. Durafour et F. Rastier, Éditions Peeters, Louvain-Paris-Sterling, Virginia, 2001.

Versiune comparativ-cumulativă de DOREL FÎNARU. Sînt folosite traducerile în limba română deja publicate (nr. [263], traducere din italiană de DUMITRU IRIMIA și nr. [319]^{bis}, traducere din spaniolă de LUCIAN LAZĂR) precum și nr. [46], [252] (traducere din spaniolă de MIHAELA POHOAȚĂ, RAMONA POHOAȚĂ și DOREL FÎNARU) și nr. [346], (traducere din franceză de DOREL FÎNARU).

3. LIMBAJUL ÎNTRE φύσει ȘI θέσει

[238] *Die Sprache zwischen φύσει und θέσει*, în *Natur in den Geisteswissenschaften*, I, „Erstes Blaubeuren Symposium”, Tübingen, 1988, pp. 89-106; apărut în germană cu un „Abstract” în engleză și în „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, Philologia I, Cluj-Napoca, 1989, pp. 3-18.

Traducere din germană de ANA-MARIA PRISĂCARU și EUGEN MUNTEANU.

4. UNIVERSALIILE LIMBAJULUI ȘI UNIVERSALIILE LINGVISTICII

[91] *Les universaux linguistiques (et les autres)*, raport prezentat la al XI-lea Congres Internațional al Lingviștilor (1972) și publicat în *Proceedings of the Eleventh International Congress of Linguists*, I, Bologna, 1974, pp. 47-73.

[132] *Gramática, semántica, universales*. Estudios de lingüística funcional, Traducere de Marcos Martínez Hernández, Cu o prefață a autorului, Biblioteca Románica Hispánica, Gredos, Madrid, 1978; cuprinde, printre altele, și trad. nr. [91].

[222] *Gramática, semántica, universales*. Estudios de lingüística funcional, ediția a II-a a nr. [132], revizuită de autor, 1987; cuprinde, printre altele, studiul *Los universales del lenguaje (y los otros)*, pp. 148-205.

[346] *L'homme et son langage*. Textes réunis par H. Dupuy-Engelhardt, J.-P. Durafour et F. Rastier, Éditions Peeters, Louvain-Paris-Sterling, Virginia, 2001; cuprinde, printre altele, și [91], pp. 69-108.

[357] *Universaliiile limbajului (și altele)*, în rev. „Dacoromania”, serie nouă, VII-VIII, 2002-2003, Cluj-Napoca, pp. 19-50. Traducere din nr. [222] de Eugenia Bojoga.

Versiune comparativ-cumulativă de LAVINIA SEICIUC. Sînt utilizate nr. [222], [346] și [357]. Traduceri de ANGELA PETRIUC, LAVINIA SEICIUC și EUGENIA BOJOGA.

5. SEMN, SIMBOL, CUVÎNT

[259] *Zeichen, Symbol, Wort*, în vol. *Zur Philosophie des Zeichens* [= Volum omagial Josef Simon], editat de T. Borsche și W. Stegmaier, Berlin-New York, 1992, pp. 3-27.

[303] *Semn, simbol, cuvînt*, în *Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” din Iași*, III E, Lingvistică, XXXIX, 1993 [publicat: 1995], pp. 5-22. Traducere în română din nr. [259], de Eugen Munteanu.

Versiunea publicată aici reprezintă reluarea nr. [303]. Traducere din limba germană de EUGEN MUNTEANU.

6. LIMBAJUL ȘI ÎNȚELEGEREA EXISTENȚIALĂ A OMULUI ACTUAL

[38] *Das Phänomen der Sprache und das Daseinsverständnis des heutigen Menschen*, în „Die pädagogische Proviz”, 1-2, 1967, pp. 11-28.

[252] *El hombre y su lenguaje*. Estudios de teoría y metodología lingüística, Segunda edición, revisada, Biblioteca Románica Hispánica, Editorial Gredos, Madrid, 1991; ediția a II-a a nr. [118], cu traduceri revizuite de autor. Volumul cuprinde, între altele, studiul *El lenguaje y la comprensión de la existencia del hombre actual*, pp. 34-65.

Versiunea din prezentul volum reprezintă traducerea studiului din [252]. Traducere din limba spaniolă de MIHAELA POHOAȚĂ, RAMONA POHOAȚĂ și DOREL FÎNARU.

7. TEZE DESPRE TEMA „LIMBAJ ȘI POEZIE”

[70] *Thesen zum Thema „Sprache und Dichtung”*, în W.D. Stempel (editor), *Beiträge zur Textlinguistik*, Munchen, 1971, pp. 183-188; reluat de R. Brütting și B. Zimmermann în *Theorie-Literatur-Praxis*, Frankfurt / Main, 1975, pp. 85-90.

[118] *Tesis sobre el tema „lenguaje y poesía”*, în vol. *El hombre y su lenguaje*, Estudios de teoría y metodología lingüística, Gredos, Madrid, 1977; retipărire 1985; segunda edición, revisada, Gredos, Madrid, 1991, pp. 201-207 [traducere în spaniolă a nr. 70 de Marcos Martínez Hernandez, revizuită de autor].

[156] *Tesis sobre el tema „lenguaje y poesia”*, în „Lingüística española”, I, 1, 1979, pp. 181-186; ediție revăzută din nr. [118], traducere în spaniolă a nr. [70].

[252] *El hombre y su lenguaje*. Estudios de teoría y metodología lingüística, Segunda edición, revisada, Biblioteca Románica Hispanica, Editorial Gredos, Madrid, 1991; ediția a II-a a nr. [118], cu traducerile revizuite de autor.

[304] *Teze despre tema „limbaj și poezie”*, în rev. „România literară”, XXVIII, nr. 41, 1995, p. 11; traducere în română din nr. [252] de Dorel Finaru.

Versiunea tipărită aici reprezintă traducerea din [252], publicată în [304]. Traducere din limba spaniolă de DOREL FÎNARU cu colaborarea autorului.

8. CREAȚIA METAFORICĂ ÎN LIMBAJ

[18] *La creación metafórica en el lenguaje*, Montevideo, 1956; și în Revista Nacional, Montevideo, nr. 187, 1956, pp. 82-109.

[118] *El hombre y su lenguaje*. Estudios de teoría y metodología lingüística, Madrid, 1977, retipărire 1985.

[251] *El hombre y su lenguaje*. Estudios de teoría y metodología lingüística, Segunda edición, revisada, Biblioteca Románica Hispanica, Editorial Gredos, Madrid, 1991; ediția a II-a a nr. [118], cu traducerile revizuite de autor. Cuprinde între altele studiul *La creación metafórica en el lenguaje*, pp. 66-102.

[354] *Creația metaforică în limbaj*, în rev. „Dacoromania”, serie nouă, IV, 2000-2001, Cluj-Napoca, pp. 15-37. Traducere din spaniolă de Eugenia Bojoga, din nr. [118].

Versiunea tipărită aici reproduce [354], ușor revizuită prin comparație cu [252]. Traducere din spaniolă de EUGENIA BOJOGA.

9. DETERMINARE ȘI CADRU. DOUĂ PROBLEME ALE UNEI LINGVISTICI A VORBIRII

[21] *Determinación y entorno*. Dos problemas de una lingüística del hablar, în Romanistisches Jahrbuch, 7, 1955-1956, pp. 24-54 [apărut în 1957].

[217] *Determinare și cadru*. Două probleme ale unei lingvistici a vorbirii, traducere parțială în română din nr. 21, în vol. *Lingvistică saussuriană și postsaussuriană*. Texte adnotate, Editat de L. Wald și E. Slave, Tipografia Universității, București, 1985, pp. 208-248; traducere și note de Constantin Dominte; cu explicațiile traducătorului (pp. 234-248).

[329]^{bis} *Determinare și cadru*. Două probleme ale unei lingvistici a vorbirii, în „Forum”, XL, 1998, nr. 469-470-471 (I), pp. 22-28; nr. 472-473-474, pp. 13-22 (II); XLI, 1999, nr. 478-479-480, pp. 36-41 (III), (traducere integrală din limba spaniolă de Constantin Dominte).

[357] *Teoria limbajului și lingvistica generală*. Cinci studii, Ediție în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, București, 2004.

Versiunea publicată aici reprezintă o preluare din [357], pp. 287-329. Traducere din limba spaniolă de CONSTANTIN DOMINTE, revizuită de NICOLAE SARAMANDU.

10. LOGICISM ȘI ANTILOGICISM ÎN GRAMATICĂ

[20] *Logicismo y antilogicismo en la gramática*, Montevideo, 1957; și în *Revista Nacional*, Montevideo, nr. 189, 1956, pp. 456-473.

[30] *Teoría del lenguaje y lingüística general*. Cinco estudios, Gredos, Madrid, 1962; ediția a II-a, 1967

[84] *Teoría del lenguaje y lingüística general*. Cinco estudios, Gredos, Madrid, 1973; ediția a III-a, aprofundată și îmbunătățită a nr. [30]; repăririi: 1978, 1982, 1990.

[94] *Sprachtheorie und allgemeine Sprachwissenschaft*. 5 Studien, Wilhelm Fink Verlag, München, 1975.

[357] *Teoria limbajului și lingvistica generală*. Cinci studii, Ediție în limba română de Nicolae Saramandu, Editura Enciclopedică, București, 2004.

Versiunea publicată aici reprezintă reluarea studiului *Logicism și antilogicism în gramatică*, publicat în [357], traducere din spaniolă după nr. [30], confruntat cu nr. [94].

Versiune comparativ-cumulativă de NICOLAE SARAMANDU și colaboratorii.

11. LOGICA LIMBAJULUI ȘI LOGICA GRAMATICII

[105] *Logique du langage et logique de la grammaire*, în vol. J. David și R. Martin (editori), *Modèles logiques et niveaux d'analyse linguistique*, Paris, 1976, pp. 15-33.

[222] *Gramática, semántica, universales*. Estudios de lingüística funcional, Biblioteca Románica Hispánica, Gredos, Madrid, 1987; ediția a II-a a nr. [132], revizuită de autor; cuprinde, printre altele, studiul *Lógica del lenguaje y lógica de la gramática*, pp. 15-49.

[319] „Modele logice și niveluri de analiză lingvistică. Logica limbajului și logica gramaticii”, traducere în română din nr. 105; în vol. *Limbaje și comunicare*, II, Editat de F. Bratu, C. Mănicuță, G. Rață și G. Rangu, Institutul european, Iași, 1997, pp. 36-65; traducere de Dan Stoica.

[346] *L'homme et son langage*. Textes réunis par H. Dupuy-Engelhardt, J.-P. Durafour et F. Rastier, Éditions Peeters, Louvain-Paris-Sterling, Virginia, 2001.

Versiune comparativ-cumulativă de DOREL FÎNARU, după nr. [319], traducere din franceză de DAN STOICA și nr. [222], traducere din spaniolă de LAVINIA SEICIUC.

12. SEMANTICA, FORMA INTERIOARĂ A LIMBAJULUI ȘI STRUCTURA PROFUNDĂ

[55] *Semantik, innere Sprachform und Tiefenstruktur*, Romanisches Seminar, Tübingen, 1969; publicat și în „Folia linguistica”, 4, 1970, pp. 53-63.

[132] *Gramática, semántica, universales*. Estudios de lingüística funcional, Traducere de Marcos Martínez Hernández, Cu o prefață a autorului, Biblioteca Románica Hispánica, Gredos, Madrid, 1978.

[222] *Gramática, semántica, universales*. Estudios de lingüística funcional, ediția a II-a a nr. [132], revizuită de autor, 1987; cuprinde, printre altele, studiul *Semántica, forma interior del lenguaje y estructura profunda*, pp. 112-127.

Versiunea cuprinsă aici reprezintă traducerea din [222]. Traducere din limba spaniolă de ANGELA PETRIUC, CĂTĂLINA PÎNZARIU și DOREL FÎNARU.

13. DINCOLO DE STRUCTURALISM

[196] *Au-delà du structuralisme*, Comunicare prezentată la „XVI Congrès International de Linguística [i] Filologia Romàniques, Palma de Mallorca 1980, Actes, I, Sessions plenàries i taules rodones, Palma de Mallorca, 1982, pp. 163-168. Publicată în versiune adăugită în „Linguistica e Letteratura”, Pisa, VII, 1-2, 1982, pp. 9-16 și reluată în [346], pp. 109-115.

Versiunea publicată aici reprezintă traducerea din [346]. Traducere din franceză de NICOLETA LOREDANA MOROȘAN și VASILE DOSPINESCU

14. COMPETENȚA LINGVISTICĂ. CE ESTE EA ÎN REALITATE?

[216] *Linguistic Competence: What is it Really?*, în The Presidential Address of the Modern Humanities Research Association, The Modern Language Review, 1985, vol. 80, partea a IV-a, pp. XXV-XXXV.

[302] *Competența lingvistică: ce este ea în realitate?*, în vol. *Limbarje și comunicare* (comunicări prezentate la ediția a II-a a Colocviului Internațional de Științe ale Limbajului, Suceava, 15-17 oct. 1993), I, Institutul European, Iași, 1995, pp. 40-57. Traducere în română din nr. 216, de Georgeta Rață.

[338] *Die sprachliche Kompetenz*, ediție germană originală a nr. 216; în vol. Bruno Staib (editor), *Linguistica romanica et indiana*. Festschrift für Wolf Dietrich zum 60. Geburtstag, Tübingen, 1999, pp. 83-97.

B [28] *Prelegeri și conferințe ținute în anii 1992 și 1993*, la universitățile din Iași, Suceava și Chișinău; editori: E. Munteanu, I. Oprea, C. Pamfil, A. Turculeț și S. Dumistrăcel. Volumul apare ca supliment al publicației „Anuar de lingvistică și istorie literară”, XXXIII, 1992-1993, Seria A Lingvistică, Iași, 1994. Volumul include conferința *Competența lingvistică*, pp. 27-48.

Textul inclus aici reprezintă [302] într-o versiune revizuită de noi. Traducere din engleză de GEORGETA RAȚĂ.

15. NU EXISTĂ SCHIMBARE LINGVISTICĂ

[209] *Linguistic Change does not Exist*, raport prezentat la „UCLA Conference on Causality and Linguistic Change”, Los Angeles, mai, 1982 și publicat în rev. „Linguistica nuova ed antica”, Anno I, Galatina, 1983, pp. 51-63; reluat în „Studi di linguistica e filologia”, II. 2, Charisteria Victori Pisani oblata, editat de G. Bolognesi și C. Santoro, Galatina, 1992, pp. 167-179.

[266] *Le changement linguistique n'existe pas*, traducere în franceză din nr. [209] în rev. „Communication & Cognition”, 25, nr. 2-3, 1992, pp. 121-136; traducere din engleză de Annie Stas cu colaborarea autorului; tipărită și în vol. *Diatopie, diachronie, diastratie. Approches aux variations linguistique*, editat de R. van Deyck, Gent, 1992, pp. 9-23. Reluat în [346], pp. 413-429.

[272] *Nu există schimbare lingvistică*, traducere în română din nr. [209], în rev. „Cercetări de lingvistică”, XXXVII, nr. 1, 1992, pp. 9-20; traducere de Emma Tămăianu.

Versiune comparativ-cumulativă realizată de DOREL FÎNARU după [272], traducere din engleză de EMMA TĂMÂIANU și [346], traducere din franceză de FLORIAN BRATU.

16. TIMP ȘI LIMBAJ

[237] *Tempo e linguaggio*, în vol. *Undici conferenze sul tempo*, a cura di E. De Angelis (= Jacques e i suoi quaderni, 11), Pisa, 1988, pp. 203-230. Reproduș și în vol. Eugenio Coseriu, *Il linguaggio e l'uomo attuale. Saggi di filosofia del linguaggio*, a cura di Cristian Bota e Massimo Schiavi con la collaborazione di Giuseppe Di Salvatore e Lidia Gasperoni. Prefazione di Tulio De Mauro, Edizioni Centro Studi Campostrini, Verona, 2007, pp. 197-217.

[239] *Timp și limbaj*, traducere în română din nr. 237, în rev. „Echinox”, XX, nr. 5, 1989, pp. 12; 6-7. Traducere de A. Covaciu.

Versiunea publicată aici reprezintă traducerea [237] cu luarea în considerare a [239]. Traducere din italiană de CIPRIAN POPA și DUMITRU IRIMIA.